

Kannanotto 24.6.2015

TRANSIHMISTEN IHMISOIKEUDET TOTEUTETTAVA – TRANSLAKI UUDISTETTAVA

Me allekirjoittaneet järjestöt vaadimme translain ihmisoikeusloukkausten poistamista viipymättä. Asiassa on tehty laaja valmistelutyö, jonka pohjalta on mahdollista edetä nopeasti toteuttamaan lakiuudistus. Uudistus on tarkoituksenmukaista tehdä samalla, kun translaki avataan avioliittolain muutoksesta johtuen.

Sukupuolen juridista vahvistamista koskeva lainsäädäntö eli niin kutsuttu translaki tulee uudistaa ihmisoikeusperustaisesti niin, että juridisen sukupuolen vahvistaminen tapahtuu omalla ilmoituksella. Tämä noudattaisi Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen ja muiden ihmisoikeuselinten suosituksia sekä seuraisi viimeaikaista kansainvälistä kehitystä. Uudistus olisi linjassa hallitusohjelman Suomi 2025 -vision kanssa, jonka mukaan ”ihmisellä on vapaus ja vastuu rakentaa omaa, perheensä ja läheistensä elämää”. Erityisen tärkeä uudistus olisi transnuorten hyvinvoinnille ja osallisuudelle.

Argentiinassa ja Maltalla itsemääräämisoikeus juridiseen sukupuoleen on toteutettu täysimääräisesti. Juridinen sukupuoli vahvistetaan henkilön oman ilmoituksen pohjalta. Menettely on mahdollinen myös alaikäisille. Tanskassa tämä itsemääräämisoikeus on toteutettu täysi-ikäisille. Myös Kolumbiassa juridisen sukupuolen vahvistaminen perustuu omaan ilmoitukseen. Irlannin hallitus on ilmoittanut esittävänsä itsemääräämisoikeuteen perustuvaa translakia. Norjan hallituksen asiantuntijatyöryhmä esittää vastaavaa menettelyä. Se esittää oikeudellisen sukupuolen vahvistamisen tekemistä mahdolliseksi myös alaikäisille joko vanhemman suostumuksella tai viranomaiselle tehtävällä hakemuksella. Myös Ruotsissa on jo poistettu valtaosa itsemääräämisoikeuden esteistä.

Suomea on toistuvasti kehoitettu poistamaan laista ihmisoikeuksia loukkaavat ehdot juridisen sukupuolen vahvistamiselle. Asiaan ovat puuttuneet esimerkiksi Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu ja YK:n CEDAW-komitea, joka valvoo sopimusta kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamiseksi. Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous (PACE) hyväksyi 22.4.2015 merkittävän päätöslauselman, jossa se kannusti jäsenmaita ottamaan juridisen sukupuolen vahvistamiseksi itsemääräämisoikeuteen perustuvan, nopean, läpinäkyvän ja saavutettavan menettelyn, jossa ei ole vaatimuksia esimerkiksi iästä, sekä poistamaan juridisen sukupuolen vahvistamisesta lääketieteelliset ehdot, kuten lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen ja mielenterveysdiagnoosin, sekä naimattomuusvaatimuksen.

Vaadimme, että Suomi täyttää kansainvälisesti antamansa lupaukset ja sitoumukset ihmisoikeuksien toteuttamisesta. Juridisen sukupuolen vahvistamisen ehdoksi ei saa asettaa lisääntymiskyvyttömyyttä eikä mitään lääketieteellistä hoitoa, toimenpidettä tai diagnoosia. Ehdoksi ei myöskään saa asettaa terveydenhoitohenkilöstön tai muun kolmannen osapuolen lausuntoa tai vastaavaa. Juridisen sukupuolen vahvistaminen ja henkilön mahdollisesti tarvitsema lääketieteellinen hoito pitää erottaa toisistaan, eikä niiden toteutumista saa ehdollistaa toisistaan riippuviksi. Mahdollisten lääketieteellisten hoitojen tulee perustua kunkin potilaan yksilöllisiin tarpeisiin. Juridisen sukupuolen vahvistamisen pitää olla sujuvaa ja nopeaa.

Translain muutoksia on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä, mutta edellinen hallitus ei antanut asiasta esitystä eduskunnalle. Ministeriön asiantuntijatyöryhmä julkaisi loppuraporttinsa 6.5.2015. Siinä työryhmä ehdottaa mahdollisuutta muuttaa lainsäädäntöä siten, että henkilö voisi itse ilmoittaa tai tehdä hakemuksen sukupuolensa vahvistamisesta väestötietoihin ja että rekisterimerkinnän muutos

voitaisiin tehdä ilman vaatimusta lääketieteellisen selvityksen antamisesta transsukupuolisuudesta. Vaatimusta täysi-ikäisyydestä sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytyksenä voisi työryhmän mukaan olla perusteltua tarkastella. Lisäksi työryhmän mukaan tulisi arvioida, miten sukupuolensa vahvistaneiden henkilöiden juridisesta vanhemmuudesta säädetään. Työryhmä ehdottaa myös lain nimeä muutettavaksi ajantasaiseksi muotoon ”laki sukupuolen vahvistamisesta”.

Jos nämä uudistukset toteutuisivat, sukupuolensa vahvistavalta ei enää edellytettäisi lisääntymiskyvyttömyyttä, psykiatrasta diagnoosia, stereotyyppistä sukupuoliroolia, avioliitosta luopumista eikä 18 vuoden ikää. Järjestöjen mielestä on syytä harkita, onko erillinen translaki ylipäätään tarpeellinen esitettyjen muutosten jälkeen, vai sopivatko juridisen sukupuolen vahvistamiseen liittyvät säännökset Tanskan mallin mukaan paremmin väestötietolakiin, jossa muutenkin säännellään henkilötunnuksen muuttamiseen liittyviä tilanteita.

Kannatamme lämpimästi työryhmän esittämiä uudistuksia. Suomen on toteutettava transihmisten oikeudet ihmisarvoiseen elämään, yksityis- ja perhe-elämän suojaan, oikeuteen tulla tunnustetuksi henkilönä, omasta kehostaan päättämiseen, oikeuteen parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan, lapsen oikeuteen identiteettiin sekä oikeuteen olla joutumatta kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun uhriksi. Kenenkään ei pidä joutua valitsemaan eri ihmisoikeuksiensa väliltä.

Frank Johansson, toiminnanjohtaja, Amnesty International Suomen osasto ry
Petra Peltonen, varapuheenjohtaja, Demarinuoret
Minna-Maaria Lax, puheenjohtaja, DreamWearClub ry
Päivi Mattila, pääsihteeri, Ihmisoikeusliitto ry
Janne Hälinen, puheenjohtaja, Kansallinen sateenkaariryhmä - Kasary ry
Simo Rauma, puheenjohtaja, Karelia-ammattikorkeakoulun opiskelijakunta POKA
Teppo Säkkinen, puheenjohtaja, Keskustanuoret
Hilkka Kemppe, puheenjohtaja, Keskustan Opiskelijaliitto (KOL) ry
Tuomas Stöckel, varapuheenjohtaja, Kokoomuksen Nuorten Liitto ry
Daniel Lahti, Puheenjohtaja, Kokoomuksen Opiskelijaliitto Tuhatkunta ry
Kalle Könkkölä, toiminnanjohtaja, Kynnys ry
Jemi Heinilä, puheenjohtaja, Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijakunta METKA
Milla Pyykkönen, pääsihteeri, Naisasialiitto Unioni ry
Matias Vainio, puheenjohtaja, Opiskelijoiden liikuntaliitto ry (OLL)
Ahto Apajalahti, puheenjohtaja, Piraattinuoret ry
Oscar Ohliss, ordförande, Regnbågsankan rf
JP Väisänen, Punainen sateenkaari, SKP:n HLBTQ-työryhmä
Juha Jämsä, toiminnanjohtaja, Sateenkaariperheet ry
Aija Salo, pääsihteeri, Seta ry
Hanna Huuromäki, puheenjohtaja, Sosialidemokraattiset Opiskelijat - SONK ry
Marita Ruohonen, toiminnanjohtaja, Suomen Mielenterveysseura
Olli Joensuu, pääsihteeri, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
Kimi Merikukka, puheenjohtaja, Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry
Joonas Peltonen, puheenjohtaja, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
Janne Ollikainen, pääsihteeri, Suomen Työväen Urheiluliitto TUL ry
Jari Järvenpää, puheenjohtaja, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
Ida Schauman, förbundsordförande, Svensk ungdom
Antti Karanki, puheenjohtaja, Trasek ry
Merja Heikkonen, puheenjohtaja, Vammaisfoorumi ry
Anni Ahlakorpi, puheenjohtaja, Vasemmistonuoret ry
Pinja Laukkanen, puheenjohtaja, Vasemmisto-opiskelijat ry
Saara Ilvessalo, puheenjohtaja, Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto VINO ry
Jens Back, ordförande, Åbo Akademis studentkår